SOŠKI TEDNIK

Leto 1. Štev. 10. ▶ Gorica, sobota 8. septembra 1945 ◀ Cena L. 2·—

Naša narodna pravica

Tretje zgodovinsko zasedanje začasne narodne skupščine v Beogradu se je slovesno končalo. Soglasno je bil sprejet sklep, ki zahteva, da se prizna Jugoslaviji pravica do njenih pokrajin, ki jih je Italija nasilno in proti ljudski volji anektirala v prvi imperialistični vojni. Vrhovno narodno predstavništvo nove, demokratične in federativne Jugoslavije, v katerem so zastopani resnični predstojniki vseh narodov Jugoslavije, so pred svetom v imenu vsega ljudstva postavili vprašanje naših narodnih pravic.

Gre za naše ljudstvo, gre za naše pokrajine, gre za del našega narodnega telesa, ki je po prvi svetovni vojni v nasprotju z načelom samoodločbe narodov bil po mirovni konferenci nasilno priključen Italiji. Ljudstvo Julijske Krajine se je s splošno vstajo proti okupatorju in fašizmu v svojem neizmernem trpljenju in boju na življenje in smrt samoodločilo in si v teku borbe izgradilo svojo pravo ljudsko oblast. Naše ljudstvo, ki se je s svojo junaško borbo in s pomočjo jugoslovanske armade samo osvobodilo, danes zahteva svoje izvojevane pravice: uresničenje volje ogromne večine vsega prebivalstva, definitivno priključitev k demokratični in federativni Jugoslaviji, ker je to edini pogoj za boljšo bodočnost in trajen mir na tem delu Evrope.

Samo taka rešitev bo zajamčila vsemu prebivalstvu Julijske Krajine ohranitev pridobitev štiriletne borbe in dala možnost prave samoodločbe.

V težkih in krvavih borbah proti fašističnemu okupatorju se je rodilo bratstvo Slovencev in Italijanov. Neprestano je raslo število italijanskih partizanov, ki so se ramo ob rami s slovenskimi partizani junaško borili za uresničenje teženj ljudskih množic. Kljub vsem šovinističnim intrigam reakcije, fašističnih tolp in naših narodnih izdajalcev se je bratstvo in edinstvo Slovencev in Italijanov v Julijski Krajini v miru še bolj utrdilo, kar brez dvoma potrjujejo nešteti protesti, manifestacije in demonstracije Slovencev in Italijanov radi kršitve priborjenih ljudskih pravic. Še bolj pa potrjujejo to tisoči in tisoči podpisov Italijanov, ki vidijo samo s priključitvijo tega ozemlja k novi federativni Jugoslaviji možnost boljšega življenja in priznanje svojih narodnih pravic.

Prebivalstvo Julijske Krajine je prepričano, da bodo vsi svobodoljubni narodi sveta razumeli upravičenost zahtev, ki se popolnoma strinjajo z osnovnimi načeli, za katere je bilo v tej vojni prelito toliko krvi. Odrekati to pravico bi bil nov zločin nad teško priborjenim mirom.

Stalinova poslanica sovjetskemu ljudstvu

Japonska poražena na kopnem in na morju

„Tovariši, tovarišice, rojaki, rojakinje! Danes, dne 2. septembra, so predstavniki države in oboroženih sil Japonske podpisali listino o brezpogojni kapitulaciji. Poražena do konca na morju in na kopnem in obkoljena od vseh strani od vojnih sil Združenih narodov je Japonska priznala svoj poraz in položila orožje. Dvoje žarišč svetovnega fašizma in svetovne napadalnosti se je stvorilo na večer pred sedanjo svetovno vojno: Nemčija na zapadu in Japonska na vzhodu. Ti dve sta sprožili drugo svetovno vojno. Ti dve sta spravili človeštvo in njegovo civilizacije na rob propada. Žarišče svetovne napadalnosti na zapadu je bilo izločeno iz boja pred 4 meseci in Nemčija je morala kapitulirati. Štiri mesece zatem je bilo izločeno iz boja žarišče svetovne napadalnosti na vzhodu in Japonska, glavni nemški zaveznik, je morala prav tako podpisati listino o predaji. To pomeni, da je končana druga svetovna vojna. Zdaj moremo reči, da so že doseženi pogoji, ki so potrebni za mir na vsem svetu. Treba je povdariti, da Japonski napadalci niso povzročili škode samo našim zaveznikom Kitajski, Združenim državam Amerike in Veliki Britaniji. Prizadejali so prav težko škodo tudi naši deželi. Zaradi tega imamo mi še svoj posebni račun z Japonsko. Japonska je pričela svoj napad na našo deželo že leta 1904. za časa rusko-japonske vojne.

1904: Japonski napad na Rusijo

Kakor je znano, je Japonska februarja 1904, ko so se še vršila pogajanja med Japonsko in Rusijo, izkoristila šibkost carističnе vlade ter nenadoma in izdajalsko napadla našo deželo, ne da bi napovedala vojno. Napadla je rusko mornarico v območju pristanišča Port Arthurja, da bi onesposobila nekaj ruskih vojnih ladij ter tako ustvarila ugoden položaj za svojo mornarico. In res so bile uničene tri prvorazredne ruske vojne ladje. Značilno je dejstvo, da je 37 let pozneje Japonska ponovila docela isto izdajalsko dejanje proti Združenim državam Amerike, ko je leta 1941. napadla ameriško pomorsko oporišče Pearl Harbour in uničila celo vrsto bojnih ladij te države. Znano je, da je bila Rusija takrat v vojni z Japonsko poražena. Japonska je izkoristila poraz carističnе Rusije in je ugrabila Rusiji južni del Sahalina ter okrepila svoj položaj na Kurilskih otokih, da bi tako imela nadzorstvo nad vsemi izhodi na vzhodu naše dežele proti Oceanu in nad vsemi dohodi do sovjetskih pristanišč na Sovjetski Kamčatki in na Sovjetski Čukotki. Povsem jasno je, da si je Japonska postavila za cilj, odtrgati od Rusije ves njen Daljni vzhod. Toda japonski osvajalni podvigi proti naši deželi s tem niso bili končani.

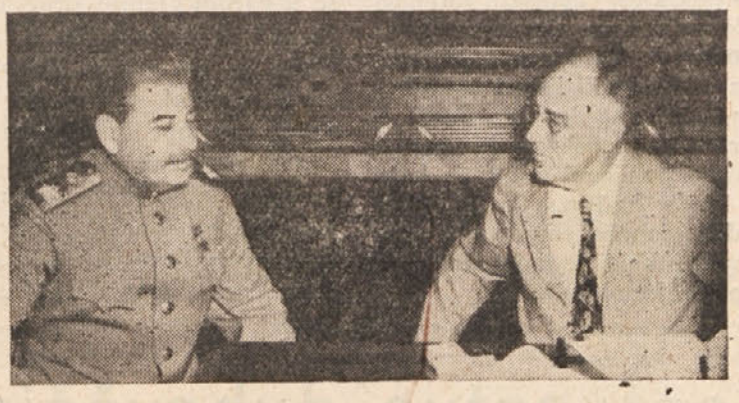

Generalisim Stalin in pok. predsednik Roosevelt na Krimski konferenci

Leto 1918

Po ustanovitvi sovjetskega sistema v naši domovini, je Japonska izkoristila tedanje sovražno žadržanje Britanije, Francije in Združenih držav Amerike proti sovjetski državi ter je, naslanjajoč se na njihovo pomoč, napadla znova našo zemljo, zasedla Daljni vzhod in 4 leta uničevala naš narod ter oropala Sovjetski Daljni vzhod. Toda celo to ni vse. Leta 1938. je Japonska znova napadla našo deželo v pokrajini Hasanskega jezera blizu Vladivostoka, z namenom, da bi obkolila Vladivostok. Naslednje leto je Japonska ponovila svoj napad, to pot na drugem kraju, blizu Halkin-Gola na ozemlju Mongolske ljudske republike, z namenom, da bi izvršila vpad na sovjetsko ozemlje, prerezala našo glavno sibirsko železniško progo ter odrezala Daljni vzhod od Rusije. Res je, da so bili japonski napadi pri Hasanu in Halkin-Golu razbiti od sovjetskih čet v veliko sramoto Japoncev. Prav tako so bile uspešno likvidirane japonske vojaške intervencije v letih 1918 do 1922 in japonski napadalci so bili pregnani z ozemlja našega Daljnega vzhoda.

1945: „Zmagali smo!“

Poraz ruskih čet leta 1904. za časa rusko-japonske vojne pa je zapustil v zavesti naroda težke spomine. To je bil črn madež za našo deželo. Naš narod je čakal in veroval, da bo prišel dan, ko bo Japonska poražena in ko bo ta madež izbrisan. Mi ljudje starejšega pokoljenja, smo 40 let čakali na ta dan. Končno je ta dan prišel. Danes je Japonska priznala da je premagana in je podpisala listino o brezpogojni predaji. To pomeni, da bosta južni Sahalin in Kurilski otoki znova pripadali Sovjetski Zvezi in da v bodoče ne bodo več služili kot sredstvo za zapiranje Oceana Sovjetski Zvezi in kot oporišče za japonski napad na naš Daljni vzhod. Služili bodo kot sredstvo za neposredno zvezo Sovjetske Zveze z Oceanom in kot obrambno oporišče naše dežele proti japonskemu napadu. Naše sovjetsko ljudstvo ni štedilo svojih moči in svojega dela, da bi doseglo zmago. Preživeli smo težka leta, zdaj pa vsak izmed nas lahko reče: „Zmagali smo!“. Od danes naprej smemo smatrati svojo domovino za osvobojeno nevarnosti nemškega napada na zahodu in japonskega napada na vzhodu. Prišel je dolgo pričakovani mir za vse narode po vsem svetu. Čestitam vam, dragi moji rojaki in rojakinje, k tej veliki zmagi, h koncu zmagovite vojne in k prihodu miru na ves svet! Naj žive oborožene sile Sovjetske zveze, Združenih držav Amerike, Kitajske in Velike Britanije, ki so izvojevale zmago nad Japonsko! Naj žive naše čete na Daljnem vzhodu in naša mornarica na Tihem oceanu, ki so obranile čast in dostojanstvo naše domovine! Naj živi naše veliko ljudstvo — zmagovalec! Večna slava junakom, ki so padli v borbi za čast in zmago naše domovine! Naj živi in uspeva naša domovina!

Ozopovske bande v Slovenski Benečiji

Stari fašistični red je zavladal v Slovenski Benečiji, kjer bi si moralo po vsej pravici vladati pošteno ljudstvo samo, očiščeno vseh uradnih in neuradnih predstavnikov Parrijeve „demokracije“.

Danes pa izvajajo tam domači fašistični elementi, ozopovske plačane bande, karabinerji, badoljanci, republikanci in razni drugi zločinci nad svobodoljubnim beneškim ljudstvom strahovit teror; preganjajo borce, ki so se borili proti fašizmu in vse Benečane, ki so sodelovali s partizani.

V Slovenski Benečiji živi 45.000 Slovencev, ki so kljub nezaslišanemu 80 letnemu potujčevanju ohranili slovenski jezik; najprej jih je zatiral italijanski imperializem, nato fašizem in sedaj, po vrsti, zopet Parrijev imperializem. 25 let smo mi, iz Julijske Krajine ječali skupno z beneškimi Slovenci pod fašističnim jarmom. To stanje se sedaj nemoteno nadaljuje v Slovenski Benečiji z vednostjo zavezniških okupacijskih oblasti in predvsem s podporo italijanskega vojaštva in karabinerjev. Iz dneva v dan se stopnjuje drznost fašističnih tolp; ni vredno niti omenjati, kako je vse to v kričečem nasprotju z laskavimi obljubami Parrijevega Rima, ki obeta slovenskemu ljudstvu v v Julijski Krajini vse dobrote Parrijevske „demokracije“.

V Slovenski Benečiji pa počenjajo Parrijeve tolpe največja grozodejstva nad nedolžnim civilnim prebivalstvom; posebno se odlikuje znani provokator in zvesti pomagač nacifašističnih okupatorjev Cendan Anton iz Topolovega pri Grimacco.

Omenjeni zločinec je izdal za časa nacifašistične okupacije sovražniku skladišče municije in živil in sovražnik je res, kmalu nato bombardiral ta skladišča; ob tej priliki je bilo tudi veliko človeških žrtev in ranjenih, uničeno mnogo blaga in živil.

Že takrat je pošiljal grozilna pisma družini Dreščak iz Livka; isti družini so SS-ovci požgali domačijo (ustrelili so družinsko mater ter jo vrgli v gorečo hišo; očeta pa odgnali v internacijo, odkoder ga ni še do danes).

Izdajal je tudi edinice primorskih partizanskih odredov in vsled tega so padali naši tovariši; 7 partizanov je kar sam na lastno pest spravil na oni svet (in ta človek si še danes upa predrzno pošiljati grozilna pisma na vse strani: Benečanu Medvešu Ivanu, Hrastu Simonu in drugim — še danes se sprehaja svobodno v Topolovem, kjer je celo kandidiral za župana).

Njegova grozilna pisma vsebujejo grožnje sledeče vsebine proti vaščanom Topolova in Livka: „V zelo kratkem času bom obračunal z vami; spravil vas bom pred Videmsko sodišče“.

Zavezniki so sicer razorožili neko tolpo, ki je štela kakih 40 mož, a sedaj strahuje ta banda dalje; še sedaj ima skrito italijansko orožje.

Pod silnim terorjem, pretepanji, grožnjami in sramotenjem pristašev Benečanskega osvobodilnega gibanja je mnogo ljudi klonilo, precej pa se jih je zateklo v Kobarid, Tolmin in Brda. Danes je v vasi Mašera 5 družin, ki še vedno vztrajajo kljub nečloveškemu početju banditov, a mnogo Benečanov se je zateklo, kot smo gori omenili, v Kobarid, Tolmin ali bližnje kraje.

Še vedno prihajajo novi begunci, ki pripovedujejo o nečloveškem početju pijanih ozopovskih skupin; največ beguncev je iz vasi Mašera, Gabrovca in Peči.

Mnogi Benečani so šli že pred to vojno s trebuhom za kruhom v Francijo, ker v fašistični Italiji niso mogli priti do zadostnega zaslužka za življenje. Sedaj po končani vojni so si zaželeli domov, ker so vedeli, da se je partizansko gibanje razvilo tudi v njihovi ožji domovini in so zato upali, da sedaj tam ni več fašistov, karabinerjev kot v stari Italiji, ki jim ni dala živeti. Na žalost so našli v Benečiji nevzdržen položaj. Vsi si želijo Benečijo združeno s Slovenijo v demokratični federativni Jugoslaviji.

V SPOMIN Bazoviškim žrtvam

V soboto, dne 8. t. m. priredi kulturno - prosvetni odsek v dvorani »Ljudskega doma« AKADEMIJO v čast padlim bazoviškim žrtvam. Akademija je posvečena mučenikom, ki so darovali svoja življenja na oltar domovine kot žrtve fašističnega terorja.

Program bodo izvajali slovenski in italijanski antifašisti. Od opernih solistov bosta nastopila Slovenca Gorjan in Arčon, ter Italijana Valenti in Giorgini. Sodelovali bodo pevski zbori iz Gorice, Št. Mavra, Solkana in Podgore, ter furlanski pevski zbor iz Gradiške. V program bodo vpletene deklamacije pesmi posvečenih bazoviškim žrtvam.

Čisti dobiček je namenjen otrokom žrtev, ki so dali svoja življenja pred petnajstimi leti na Bazovici za svobodo in lepšo bodočnost Primorske.

PREGLED SVETOVNIH DOGODKOV

Japonska podpisala brezpogojno predajo - Dolga, težka in krvava pot Trst Jugoslaviji - New Yorški župan La Guardia o Jugoslaviji

Japonska podpisala brezpogojno predajo

V prisotnosti zastopnikov devetih zavezniških držav je bila na krovu vojne ladje »Missouri« 2. septembra svečano podpisana listina o brezpogojni predaji japonskih oboroženih sil. Vrhovni zavezniški poveljnik Mac Arthur je v svojem svečanem govoru dejal: »V skladu z izročili dežel, ki jih zastopam izjavljam, da je moj trden namen uvidevno in pravično izvršiti dolžnosti«. Povdarjal je, da bo izdal vse ukrepe, ki bodo zagotovili in uresničili brezpogojno predajo in da bo končno vzpostavljen mir. »Trdno upam in moje upanje je vsega človeštva, da se bo iz tega svečanega dogodka porajala iz krvi in strahot preteklosti boljša bodočnost sveta. Upam, da bo iz tega dogodka vstal svet, ki bo temeljil na razumevanju in zaupanju, svet, ki bo posvečen človeškemu dostojanstvu in izpolnjevanju tistih želja, ki so človeštvu najdražje: svoboda, strpnost in pravičnost«. Po svečanem govoru generala Mac Arthurja so sledili podpisi vseh zastopnikov združenih narodov, ki so podpisali japonsko predajo.

Dolga, težka in krvava pot

Ob priliki podpisa breezpogojne predaje japonskih militaristov je predsednik Združenih ameriških držav v svojem govoru med drugim dejal: »Strašna nevarnost, ki je grozila svetu je odstranjena. V Tokijo je vodila dolga in krvava pot. Nikdar ne bomo pozabili Pearl Harbour-ja. Japonski vojaški samodržci pa ne bodo pozabili »Missouri-ja«. Zlo, ki so ga storili japonski samodržci, je nemogoče pozabiti ali popraviti.« Predsednik Truman je povdaril: »Naše misli so pri tistih zaveznikih, ki so vztrajali in pri tistih, ki niso bili zadosti močni, da bi zdržali, pa so kljub temu netili ogenj upora v dušah svojih ljudstev«.

Brez dvoma je dejstvo, da smo baš mi Slovenci v Julijski krajini tisti, ki smo se uprli in netili ogenj upora ter z težkimi žrtvami z lastnimi silami osvobodili našo izmučeno grudo in pregnali fašistične okupatorje. Naše ljudstvo je junaško vztrajalo, naša pot v Trst, Gorico in Istro je bila težka, dolga in krvava. Mi, ki smo vztrajali in se borili z orožjem, ki smo ga strgali iz krempljev sovražnika, smo upravičeni, da danes po končni zmagi govorimo o svojih priborjenih pravicah, o svoji samoodločbi z zahtevo priključitve demokratični, federativni Jugoslaviji.

Trst Jugoslaviji

Glasilo Čehoslovaške narodno-socialistične stranke »Slobodno slovo« piše: »Trst, katerega usoda bo odločena te dni na mirovni konferenci z Italijo, ima dejansko za Čehoslovaško velik pomen. Vendar samo v primeru če bo zadoščeno pravici in bo Trst pripadal Jugoslaviji. Ni spora o tem, da pripada Jugoslaviji tudi po naravnem pravu in po zemljepisnem položaju. Trst more napredovati samo v primeru, če bo pristanišče srednje Evrope. To more biti samo takrat če pripade državi, ki ima močno zaledje, to pa je Jugoslavija«.

Člankar ugotavlja, da bi bil Trst bolj slovenski če ne bi bilo fašistične italijanske politike, ki je nasilno potujčevala in zatirala naš živelj. Na koncu članka pa pravi: »Naše geslo: Trst Jugoslaviji je vzklik za pravico in zavarovanje miru v Evropi. Zato bo naš narod dne 6. t. m. na manifestacijah v Pragi in v pokrajini manifestiral za pravično stvar.

New Yorški župan La Guardia o Jugoslaviji

Znani in dolgoletni župan New Yorka po rodu Italijan La Guardia je pri obedu, ki ga je priredil letalcem 15. ameriškega letalskega zbora imel govor: »Sedaj se zahteva pomoč za Jugoslavijo. Ne zahteva se začasna, temveč definitivna, da bi se Jugoslavija znebila spletk evropskih politikov, za tem pa, da bi se osvobodila pohlepnosti in spletkarstva dinastije in ljudi, ki so na napačni poti na visokih mestih v naši državi.

Jugoslovanski narodi so hudo trpeli. Največji dar, ki ga morejo Združeni narodi dati Jugoslaviji, bi bil, ako bi jo pustili pri miru... njim je siromaštvo skupna nadloga že mnogo stoletji in oni so bili mnoga stoletja na isti način izkoriščani. Zaradi tega nismo poklicani napisati formule, po katerih bi se določala usoda Jugoslavije. Ta formula je napisana v Atlantski listini in nikomur se ne sme dovoliti, da bi jo izigravali. Jugoslovanski narodi sami so poklicani odločati, kakšno vlado hočejo. To prednost so dali japonskemu narodu in po vsej pravici se mora dati tudi narodom Jugoslavije.

Ako se razen tega pusti italijanskemu narodu, da ima svojo vlado in da imajo Jugoslovani svojo vlado, tedaj ne bo nobenih sporov o njihovih mejah. Toda oni nočejo kake »nadvlade« Anglije, Amerike ali kogarkoli. Dajte prvič v zgodovini priliko, da vladajo sami sebi narodi, ki jih veliko stoletji niso pustili pri miru.

Jugoslavija je hrabra dežela in v njej prebiva hrabro ljudstvo. Če bomo pomagali, da se vzpostavi taka vlada, kakršno hoče ljudstvo, bo mir v Evropi. Zame je zelo enostavno, kadar čitam načela, določena v Atlantski listini, ne morem pa razumeti, zakaj se vsa načela, ki so tako jasna, ne morejo uveljaviti. Skušajmo malo bolje spoznati to preprosto ljudstvo. Poglejmo, kaj se skriva za temi spletkami, da se ti narodi grabijo drug drugega za vrat in da se jim vsiljujejo vlade, ki jih nočejo. Dovolj naj bo te prakse! Osvetlimo Jugoslavijo in povejmo vsem tem, »dobro namernim ljudem«, zlasti pa onim, ki so slišali za Jugoslavijo šele pred nekaj meseci: roke k sebi!« Tako je končal župan New Yorka, gospod La Guardia.

Zastopstvo duhovščine pri predsedniku PNOO

V soboto, dne 1. septembra t. l. so se zglasili pri predsedniku Pokrajinskega narodno osvobodilnega odbora, tov Francetu Bevku zastopniki slovenskih in hrvaških duhovnikov tržaške in koprske škofije in mu izročili sledečo spomenico:

Spomenica duhovščine

Zastopstvo slovenskih in hrvatskih duhovnikov tržaške in koprske škofije, združenih v Zboru svečenikov sv. Pavla (ki deluje že 46 let; delovanje je bilo prekinjeno samo za časa obeh svetovnih vojn), je prišlo danes k Tebi kot načelniku pokrajinske vlade, da bi v času, ki je za naš nad tisoč let zasužnjeni narod tako usoden, javno izreklo svojo besedo.

Ker nam prostor ne dovoljuje, da bi priobčili celotno spomenico, prinašamo samo glavne točke.

Deklaracija duhovščine nekaterih naših dekanij iz leta 1943. priznava OF, ker je ona edina razumela zgodovinsko uro našega naroda, bodisi na socialnem, polju bodisi državni ureditvi. Enako nas veseli, da je vodstvo OF z vsem razumevanjem priznalo versko svobodo ter ustanovilo versko komisijo, ki naj izključuje vsako trenje med Cerkvijo in narodno oblastjo. Ravnotako sprejemamo z veseljem na znanje, da se bo zasebna lastnina spoštovala in da se bo po drugi strani preprečilo kupičenje bogastva ter škodljiva špekulacija.

Tovariš predsednik! Danes, ko tu zastopamo slovensko in hrvatsko duhovščino tržaške in koperske škofije, nismo prišli k tebi kot zapozneli spreobrnjenci, temveč zato, da na novo in javno potrdimo, kar smo vedno mislili, čutili; za kar smo delali in trpeli. Ponavljamo svojo gorečo željo, da bo slovensko Primorje končnoveljavno priključeno k Jugoslaviji, ki bo mati ne le slovenskih narodov marveč tudi grudorodnih pristnih Italijanov. Kot duhovniki želimo, da bi Jugoslavija dala vsemu svetu zgled, kako je treba žalitve in krivice odpustiti in kako je treba bratsko ravnati z narodno manjšino, zgled, kakršnega smo zaman iskali v katoliški Italiji.

Naj živi nova Jugoslavija in vsi njeni narodi, katerim je po božji Previdnosti usojeno skupno življenje na tem ozemlju.

Odgovor tov. Fr. Bevka

Dr. France Bevk je na spomenico takole odgovoril:

„Z veseljem sprejemam vašo spomenico, ki priča o vaši živi narodni zavesti in o vaši povezanosti s težnjami našega ljudstva v preteklosti kakor tudi v sedanjem trenutku. Prav slovenski duhovniki tržaško-koperske škotije ste bili nasproti našemu narodno osvobodilnemu gibanju najbolj lojalni, lepo število vaših sobratov je aktivno sodelovalo in pomagalo našim borcem. To zna naš narod ceniti tembolj, ker mu je znano, kakšnih podlih sredstev so se posluževali naši nasprotniki, da bi naše gibanje oblatili prav preko duhovščine. Ponekod je imela ta izdajalska propaganda uspeh, pri nas pa je bila narodu prihranjena nekatera nesreča in sramota prav po naši zalogi.

Mislim, da se je do danes lahko vsakdo prepričal, da naše izjave o svobodi vere niso bile le prazne besede. Mi smo zmeraj nastopali le proti narodnemu izdajstvu, nikoli pa ni bil kdo preganjan zaradi svojega verskega prepričanja in ne bo preganjan tudi v bodoče. Duhovnike smo zmeraj vabili v svoje vrste in tistim ki so se klicu odzvali, smo izkazovali vso čast in spoštovanje.

Razumljivo je, da se v teh burnih časih s te ali one strani tu pa tam zgodi kaj, kar vzbuja nerazpoloženje. Sicer to niso stvari usodnega pomena, vendar moramo paziti in bomo pazili, da se takih nerazpoloženj ne bo vzbujalo, v korist enotnosti našega naroda. Vsi vemo, da naš boj še ni končan, da imamo poleg mnogih nalog, ki nas čakajo, pred seboj popolno osvoboditev naše zemlje in njeno priključitev k skupni domovini. Za dosego tega cilja moramo biti bolj enotni in odločni kot kdaj prej in k tej popolni enotnosti in enodušnosti lahko veliko pripomore vsa primorska duhovščina, kateri ste dali svetel vzgled prav vi s svojo spomenico. Želim, da bi v bodoče med nami in vami vladalo čim popolnejše soglasje, na katerem bodi zgrajena bodoča sreča našega naroda“.

KJE JE NASILJE?

Na novinarski konferenci, ki se je vršila dne 3. 9. 45. v palači bivše prefekture v Gorici, so novinarji znanih reakcionarnih goriških listov vprašali g. guvernerja, podpolkovnika Smuts-a, kaj bo ukrenila zavezniška vojaška komanda proti nasilnemu pobiranju podpisov za priključitev k Jugoslaviji. Odgovoril jim je tako-lè: „Ako ljudstvo želi, se lahko podpiše. Nihče mu tega ne more branitj. Prepovedano pa je nasilno pobiranje podpisov. Na vaše pritožbe nismo mogli ničesar ukreniti, ker so bile samo splošne in brez konkretnih dokazov“.

K njegovi izjavi je dodal naš dopisnik še sledečo pripombo:

„Resnica o nasilstvu je ravno nasprotna. Prav ti, ki danes dolžijo nasilstva, so hoteli s silo preprečiti samoodločbo našega ljudstva. Značilen primer se je dogodil v bolnici za tuberkulozne, kjer so tovarišem, ki so pobirali podpise, najprej prepovedali vstop, nato pa jih še naznanili zavezniški policiji, da silijo z grožnjami ljudi k podpisovanju.

Zavezniška policija je te tovariše aretirala, vendar jih je morala radi pomanjkanja dokazov zopet izpustiti. Kdo pa so ti, ki danes z nesramnim obrekovanjem in vsemi mogočimi podlimi sredstvi poizkušajo preplašiti ljudstvo, da se ne bi moglo svobodno odločiti za priključitev k svobodni federativni Jugoslaviji, vam jasno kažejo te-lè fotografije.“

Predložil je guvernerju fotografije fašističnih prvakov, ki so bili slikani v družbi svojega mojstra zločinca Mussolinija. Da bi pa še nekoliko razkril uredništva časopisov, ki se danes v besni jezi zaletavajo v vse tiste, ki si želijo prave svobode in demokracije, je omenil g. guvernerju še članek g. Bauma Silverija, današnjega odgovornega urednika goriškega tednika „L'Informatore“. Članek je napisal ob dvajsetletnici ustanovitve fašizma v list „Vita Isontina“ in vam prinašamo nekaj odstavkov:

Fašistični slog

Danes, ob dvajsetletnici ustanovitve fašizma, se nam nudi prilika, da pregledamo nazaj ogromno izvršeno delo. Poskušajmo identificirati enega izmed največjih uspehov, ki jih je fašizem dosegel na socialnem polju: Preobrazba duše in značaja Italijana. Preveč dolgo so kritiki, pesniki in pisatelji vseh narodnosti uporabljali in zlorabljali različne pridevke, kot: „lenuh“, „pohajač“, „neškodljiv“, da bi opisali narod, ki je tudi v najtemnejši dobi daljnega srednjega veka ohranil neomadeževano, čeprav večkrat prikrito, celotno dediščino vrlin, ki jih je podedoval od starodavnega Rima in ki so bile vedno lastnost samo latinske rase. Kakor v fizikalnih zakonih tako je tudi v vprašanju značajev ras očividna resnica: „N i č s e n a n o v o n e u s t v a r i i n n i č s e n e u n i č i“ (op. ur.: Velja tudi za g. Bauma Silverija). Uspeh fašizma je v tem, da je točno dognal take vrline in da je na njih zgradil mogočno socialno zgradbo, ki je danes ponosna, d a v z b u j a s t r a h. Vrline Mussolinijevega Fašista so vrline, ki so lastnost rase . . .

Baum Silverio

* * *

Danes se nam drznejo očitati nasilstvo taki ljudje, ki so še nedavno hodili v črnih uniformah in zastrupljali prebivalstvo Julijske Krajine z ideologijo zločinskega fašizma.

BAZOVICA

Dne 6. septembra ob zori bo petnajst let, kar so padli pod streli iz pušk fašistov štirje mladi borci proti fašizmu: Ferdo Bidovec, Zvonimir Miloš, Franjo Marušič in Vekoslav Valenčič.

Tako so dobojevali svojo borbo za pravico dva Tržačana, Istran in Kraševec, ki jih je obsodilo Posebno sodišče iz Rima na smrt s streljanjem v hrbet, da bi s tem strahovalnim vzgledom zatrlo v Tržačanih in Primorcih hrepenenje po svobodi. Posebno sodišče v Rimu se je za ta proces preselilo v Trst a učinek, ki ga je doseglo, je bil baš nasproten: tleča žerjavica odpora proti fašizmu se je še bolj raznetila in ves svet je tedaj spoznal, da Trst ni fašističen, in da so ti štirje junaki le prvi glasniki odkrite splošne borbe svobodoljubnega ljudstva proti fašizmu. Sodbo, diktirano iz Rima, so sprejeli dostojanstveno in brez strahu, v zavesti izpolnjene dolžnosti.

Proces sam je pokazal, da so bili obtoženci dejanski predstavniki delavnega ljudstva v borbi za svobodo in enakopravnost narodov: na zatožni klopi je sedel kraški kmet poleg tržaškega delavca, nabrežinski kamnar poleg goriškega študenta.

Njihova borba je pomenila prvi oborožen upor proti fašističnemu zanikovanju osnovnih človečanskih pravic, za priznanje svobode jezika, vesti, pravice do dela in človeka vrednega življenja.

Njihova borba je bila naperjena proti sredstvom ki jih je uporabljal fašizem v svojem protiljudskem terorju glavni napad pa je bil namenjen fašističnemu glasilu „Il popolo di Trieste“, ki je netil mržnjo med Italijani in Slovenci ter ščuval črne srajce proti delavnemu ljudstvu in svobodoljubnim meščanom.

Nikakor ni bil slučaj, da se je prva oborožena borba proti fašizmu začela baš v Trstu in Primorju, kajti ljudstvo, ki prebiva tod, že po naravi silno občuti vsako telesno ali duševno nasilje. Dvajset let je trajal neenak boj ljudstva proti zatiralcu in to na različne načine. Ko pa je leta 1941 Osvobodilna Fronta slovenskega naroda oklicala nov oborožen upor, je bilo spet to ljudstvo med prvimi, ki so zgrabili za orožje. Kljub nadčloveškim žrtvam ni odnehalo od borbe, saj uresničenje njegovih idealov svobode in pravice ni bilo še nikoli tako blizu. Na praporu ljudskih brigad iz Primorja pa sta poleg rdeče zvezde, skupnega simbola svobode delovnega ljudstva, zablesteli tradicionalni imeni osvobodilne borbe:

Garibaldi in Bazovica

Spomin prvih borcev proti fašizmu bomo proslavili ob petnajstletnici njihove smrti v svečanostih: ki bodo imele sledeči spored:

1. V sredo, 5. septembra ob 20.30 uri bo spominska proslava s slovensko-italijansko kulturno prireditvijo v dvorani Teatro Fenice, Via Cesare Battisti v Trstu.

2. V četrtek 6. septembra ob 8.30 poklonitev delegatov in povabljencev na grobu žrtve, ki so ga našli šele letos pri Sv. Ani v Trstu. Odkritje začasnega nagrobnega kamna in polaganje vencev.

3. V nedeljo, 9. septembra ob 9. uri v Bazovici maša zadušnica in nato odkritje spomenika na morišču.

Po opoldanskem odmoru bo ob 15. uri proslava 9. septembra, dneva splošne vstaje svobodoljubnega ljudstva proti fašizmu in to z večjo kulturno prireditvijo.

Dolžnost vsega antifašističnega ljudstva Trsta, Gorice, Slovenskega Primorja Istre in Slovenije je, da primerno proslavi te pomembne zgodovinske dneve in da se v čim večjem številu udeleži predvsem svečanosti na Bazovici, ker nas bo ta skupna manifestacija še bolj povezala v delu za napredek obeh narodov, italijanskega in slovenskega.

IZ NAŠIH KRAJEV

Iz Gorice

Po vsej Gorici je šel glas o podpisih za Jugoslavijo. Vest je prišla tudi v bolnico v ulici Pavia, kjer so bolniki lepo sprejeli tovariše. Žarek radosti je mnogim zalil bolestni obraz.

Sedemdesetletna žena iz Brd, vsa ovita v gipsu, je tovarišici začela pripovedovati svojo zgodto. Aprila meseca so fašisti ponoči obkolili njen dom in zahtevali, da pove, kdo podpira partizane in v kakšno smer so partizani krenili. Ker ni izdala ničesar, so jo hoteli ustreliti. Ženica se je vrgla skozi okno in se vsa polomila. Še pravočasno se je skrila, fašisti so pa iz maščevanja zažgali njen dom.

»Tedaj nisem jokala, danes bi pa jokala, če bi mi ne pustili podpisati se za Jugoslavijo.« — je dejala Felicita Dornikova in namesto podpisa napravila na poli križ.

»Da ne pozabite mene, ki sem si to prav tako zaslužila«, se je oglasila Goričanka, ki so ji sina ustrelili v Gorici kot talca. Ker ni mogla podpisati, je napravila križ.

Žene, ki so se podpisovale, so pozvale sestro usmiljenko, naj se še ona kot Slovenka podpiše. Sestra se je branila in izgovarjala, da so ji prepovedali. Njen odgovor je žene tako razgrel, da so ji očitali, da raje posluša ukaze fašista in nacionalista Margottija kakor pa glas tisočev in tisočev žrtev, ki smo jih na Primorskem dali za našo priključitev k svobodni domovini Jugoslaviji.

Nešteto je bilo takšnih primerov v ženskih in moških oddelkih bolnice. Navdušeno so bolniki izražali željo, da se priključimo k Jugoslaviji in tako so oddali Slovenci in Italijani devetdeset odstotkov podpisov za novo, svobodno Jugoslavijo.

V vednost obiskovalcem »Ljudske čitalnice«.

Pred dnevi smo poročali, da je bila zaukazana od strani zaveznikov izpraznitev prostorov »Ljudske čitalnice« na korzu Vittorio Emanuele 10.

Po razgovorih, ki so temu sledili, so predstavniki zavezniške informativne službe (A.I.S.) razumeli pomen in potrebo, da se čitalnico ohrani in so zato nudili na razpolago, namesto prostorov na št. 10, ki jih bodo oni rabili, druge prostore v isti ulici na št. 12. — Toliko tudi v vednost obiskovalcem čitalnice.

Iz Bovca

Parri-jeva „demokracija“

Dne 31.8. so italijanski orožniki ustavili ob 11,30 tov. Zorč Franca iz Bovca št. 40, ki vozi redno z motornim kolesom v Trbiž časopise. Čim je prispel v Trbiž, so ga legitimirali in mu vzeli legitimacijo, ko so videli, da je iz Bovca. Zaplenili so mu motorno kolo in mu dejali, naj se ob treh popoldan javi na sedežu F.S.S. Ko se je zglasil in zahteval, da mu vrnejo motorno kolo, mu ga niso hoteli vrniti, čeravno je imel vse dokumente in dovoljenja v redu. Med tem časom pa je tov. Zorč opazil, da se z njegovim motornim vozilom vozijo po Trbižu orožniki. Protestiral je toda zaman. Motor so na policiji obdržali njega pa nagnali domov brez vsakega pojasnila o usodi motornega kolesa, čeprav je imel v redu vsa dovoljenja.

Iz Kanala

Leta 1927 je fašistična oblast ukinila delovanje kulturno - prosvetnega društva »Lipa« v Plaveh. To društvo je sedaj zopet pričelo zopet s svojim delom. V nedeljo 2. t. m. je po tolikih letih zastoja priredilo dobro uspelo kulturno predstavo. Igralci in pevci so nastopali na odru, ki ga je ljudstvo kljub temu, da so bile v vasi tri fašistične postojanke, ohranilo še od leta 1927. Z veseljem so obiskovalci sledili lepim igram, deklamacijam in petju. Cerkveni pevski zbor je zapel nekaj lepih pesmi, najbolj pa je ugajala obiskovalcem narodna pesem ki so jo peli štirje bratje iz Solkana. Prireditve se je udeležilo okrog 800 ljudi.

Iz Bilj

V nedeljo dne 2. septembra je prosvetno društvo priredilo miting v Renčah. Povabilu društva iz Renč se je odzvalo veliko število Italijanov in Slovencev iz Tržiča, Ronchi in sosednih vasi. Prireditve so se udeležili garibaldinci in tovariši iz JA na Krasu, ter mnogo prebivalstva z bližnjih in daljnih vasi. Garibaldinci so se za povabilo toplo zahvalili in izrazili veliko veselje, da so se lahko tega mitinga udeležili in tako obiskali vas Renče, v kateri so imeli zatočišče v času najhujših borb s fašisti.

Poleg sporeda, ki ga je pripravilo in izvajalo kulturno-prosvetno društvo iz Renč so s pesmimi in recitacijami nastopili tudi: zbor odreda JA in zbor garibaldincev.

V nabito polni dvorani so orili burni vzkliki: »Naj živi bratstvo slovenskega in italijanskega naroda! itd.

Iz Brd

Mnogim partizanom, Slovencem in iz drugih krajev Jugoslavije, so znana sončna Brda, ki jih imenujejo radi: »Vinska dežela«. Vse od leta 1942, ko so se pojavile v Brdih prve partizanske skupine je ljudstvo iz Brd darovalo zadnji košček kruha, ki je bil pritrgan od ust, za borce ki so se borili za svobodo Primorske.

Danes, ko so se borci JA morali umakniti iz Brd in ko so daleč, izraža briško ljudstvo svojo hvaležnost ranjencem in bolnikom v partizanski bolnici Sv. Justa v Gorici in jim prinaša darove. Celo preko modre črte prihaja mladina iz Brd na obisk k edinicam JA in jim prinaša sadje.

Majhna vasica Drnovk, v kateri prebiva sedem družin je poleg drugih živil darovala za našo vojsko 800 kg. sadja. Vasi med seboj tekmujejo, katera bo bolje obdarovala naše borce in jim tako pokazala svojo veliko hvaležnost.

Tudi pionirji iz Drnovka so se izkazali. Sedem pionirjev je nabralo 340 kg. surovin. Majhna četica pionirčkov je dosegla v vsem briškem okraju prvo mesto. Njim sledijo na drugem mestu pionirji iz Vrhovlja, ki so sodelovali prav tako v nabiralni akciji in ki radi pomagajo revnim ljudem pri vsakdanjem poljskem delu.

Iz Vrhovlja pri Kojskem

Te dni se je vrnil iz JA tov. Mavrič Franc, ki se je tri leta boril za našo stvar. Bil je trikrat ranjen. Nima ne staršev, ne sestre, ne brata. Samo 80 letni stric se nahaja na domu, ki je ostal vsa ta leta močno zanemarjen. Naša mladina mu je takoj priskočila na pomoč, očistila mu je stanovanje ter nabrala nekaj prepotrebnega živeža.

Tako se naša mladina v skromni meri oddolži našim hrabrim borcem. Mladinci vse naše lepe Goriške dežele vzemite si za vzgled to požrtvovalno delo naših mladih bricev.

Iz Kromberga

Kar pomladili so se naši starčki, ko so zvedeli, da dajo lahko tudi oni svoj glas za novo svobodno Jugoslavijo. Očka Vižin, ki ima danes že preko 75 let, nas je vprašal: »Se smem tudi jaz podpisati, ko sem tako star?« Ves srečen nam je pravil, da se čuti pomlajenega in okrepčanega, ko je lahko s podpisom potrdil svoje mladostne sanje.

Iz Podgore

V nedeljo 16. sept. 1945. se bo vršila na dvorišču pri županovih lepa kulturna prireditev. Predvajali bomo igro »Vozel«, nekaj pesmi in deklamacij. Med odmori svira domači godbeni krožek. Po zaključitvi prireditve je na razpolago dobra kapljica Začetek točno ob 4. uri popoldne. V slučaju slabega vremena se prireditev vrši naslednjo nedeljo. Vabljeni so vsi ljubitelji kulture.

Iz Idrije pri Bači

Pred dnevi se je vršil v naši vasi masovni sestanek, ki so se ga udeležili v obilnem številu stari in mladi, žene in možje, ki so pazljivo in z velikim zanimanjem poslušali govornika. Govoril jim je o delu in nalogah narodne zaščite, o črni borzi, o medsebojnih odnosih kmetov in delavcev, o tovarištvu in bratstvu med vaščani itd.

Po končanem govoru se je razvila živahna diskusija v katero so posegali prav vsi. Vzgled vsem je dal 80 letni tovariš Baloh, ki je kljub svoji visoki starosti vztrajal na sestanku od začetka do konca. Večkrat je posegal v debato in povedal svoje mnenje o tekočih problemih.

Ob zaključku so vsi navzoči zapeli himno: »Hej Slovani.«

Iz Slapa ob Idriji

Kakor običajno se je tudi letos na nedeljo po sv. Jerneju vršil v naši vasi cerkveni shod s semnjem. Ni bilo še vse tako kot nekoč pred vojno, kljub temu pa je bilo ljudstvo veselo in zadovoljno, saj smo po dolgih letih vojne prvič praznovali ta dan v miru in svobodi.

Mladina je priredila lep miting s pestrim in zanimivim sporedom. Posebno je ugajal pevski zbor, ki je pod vodstvom tov. Kosmačeve zapel več narodnih in partizanskih pesmi. Tudi trodejanka »Begunka« je dobro uspela, čeprav so mnogi igralci tokrat prvič nastopali.

Prireditve se je udeležilo veliko število ljudi, ki so prišli tudi iz bližnjih in daljnih vasi. Vsi si želijo, da bi se take prireditve čim večkrat ponovile, zato naj se mladina ne ustraši nobenih težav in naj pogumno nadaljuje z delom po začrtani poti.

Iz Kobjeglave na Krasu

Pretekli teden je priredila Mladina dobro uspel miting, katerega se je udeležila velika množica ljudi. Občinstvo je sledilo posameznim točkam z velikim zanimanjem ter se posebno navduševalo, ko je videlo, kako pridno napredujejo naši pionirčki.

Pravice in odgovornost do ljudske oblasti

Narodno osvobodilni odbor, ki je bil demokratično izvoljen od večine volilcev v vasi, je izvršni organ ljudske volje, je telo, ki izvaja sklepe volilcev v vasi in je za svoje delo odgovorno. Tako je načelo, na katerem temelji naša ljudska oblast. Njegovo jedro je v tem, da ne daje volilcem samo najširše pravice in prostosti pri samoupravi, pri odločanju in urejevanju lastnega življenja, temveč nalaga prav volilcem radi pravic, ki jih imajo, tudi dolžnosti in veliko odgovornost do oblasti in do ljudstva.

Imamo vasi, na primer v Mirenskem okraju, kjer je zbor volilcev bolj soroden surovemu prepiru med sprtimi sosedi kot pa skupščini, na kateri se resno in z zavestjo odgovornosti govori in sklepa o tem, kako si bomo najlepše pomagali iz gospodarskih težav ki nam jih je pustila vojna, kako si bomo uredili šolo, kako popravili cesto itd. Ob takih prilikah prihaja do razburjenih očitkov, da odborniki niso pravično delili aprovizacije, da so bili pristranski pri dajanju pomoči v blagu in podporah, da so se celo sami skušali okoriščati itd. Odborniki se branijo, prepir se razvnema, prihaja do osebnih očitkov, vsakdo iznaša lastne krize in težave, tupatam pade tudi stavek o tem, kako smo se borili za pravičnost, kako moramo to čuvati, pa zopet vse prekričijo razvneti prepirljivci. Celo bolj daleč je že prišlo. V neki vasi Goriškega okraja se je zgodilo, da je nek vaščan „v imenu pravice in demokracije“ grozil z nožem predsedniku odbora. Taki surovi izpadi niso samo sramotni in nevredni svobodnega demokratičnega človeka, niso samo posnemanje metod, ki smo jih bili vajeni pri fašističnih zločincih (največkrat se izkaže, da je oni, ki tako nastopa, sam bolj blizu fašistom kot poštenim vaščanom), temveč škodijo taki izbruhi neposredno delu v vasi. Na takih zborih volilcev, če jih smemo tako imenovati ne pride do sklepov, se sploh ne obravnavajo vprašanja, ki se tičejo vse vasi. Iznašajo svoje težave, sebično se prepirajo za lastne interese; o težavah vse vasi, o skupnih interesih vseh vaščanov pa se ne govori in sklepa, seveda tudi ne dela. V takih vaseh ne skrbijo za ceste, ne popravlja se šola, ni vzajemnega dela pri obdelavi polja.

Še vse premalo se zavedamo dolžnosti, ki so povezane s pravicami, ki jih imamo. Če nimamo pravico odločati o urejevanju življenja v vasi, preko tega v okraju, okrožju in dalje, nosimo tudi vso odgovornost za to, da se bo to

Dalje na 4. strani.

Otvoritev razstave slov. primorskih umetnikov

Dne 29. t. m. je bila otvorjena v prostorih bivše ljudske čitalnice razstava Slovenskih primorskih umetnikov. Otvoritvi so prisostvovale zavezniške in naše oblasti ter številni zastopniki javnega življenja Gorice. Otvoritveni govor je imel prof. Budal, ki je bil preveden tudi v italijanščino.

Na tej razstavi vidimo slikarje in kiparje, ki so ustvarjali na rodni grudi in veliko večino onih, ki so izseljeni hrepeneli po tej domači zemlji. Lepote je tu dovolj, da napojiš žejni duh, ki mu je dolga leta primanjkovalo duševne pijače. Podzavestno so nam slikarji povedali, kje je njih dom, svoje težnje in značaj.

Čeprav je umetnik zajel motiv »perice« ali »parka« je v istih pesem bistre Soče, jedko pa v »izgnanki« podana Dachovska izkušnja. Srce se ti odpira ob lepoti »ajde« in »Sava pri Medvodah« ti pove, da se je pod Snežnikom rodila ta iskrena poezija; drugi nam zopet v svojih ujedankah razkrije nežno dušo pa če tudi sta narisana le dva samotna bora, ali pa naslikane skromne redkvice na preprostem krožniku, fina nežnost veje iz njih; pri drugem te spet prevzame barvitost rafinirane zapadne kulture, ki se spaja v umetniku zdravega naroda v pesem naše zelene Ajdovščine, ki gleda na francosko pokrajino ali tip. Tipična naša folklora ti pripoveduje narodne običaje kolednikov v hladni zimi tesno povezana z doživetjem naše mladosti, prisrčne so te slike in slovenska duša se ti smehlja iz njih, kakor tudi iz naslednjih, v katerih sta zajera dva momenta na vaški cesti trezno idiličnega značaja. Romantično doživetje naše krajine te prevzame pri pogledu na starejšega dveh bratov in te prenese v predvojno bratov in te prenese v predvojno dobo. Nehote se ti oko ustavi na veliki sliki »Suzane« in bogastvo občutkov rafiniranega slikarja ti diha tudi iz »dekleta s cvetlicami« in tudi tu spoznaš, da je slikarja rodila sončna Gorica ob bistri Soči. Avtoportret in tihožitje te osveži in razigrano se ti predoči mlad, razgiban, življenja poln temperament in njegova bujna Idrija. Sledijo umetniki, ki so jih socialne in narodnostne razmere prisilile, da v svojih delih, čeprav predstavljajo le tihožitje s kruhom in črno obrobljeno steklenico, podajajo svoje tragično življenje, odnosno, kako je ta pritisk vplival na njih umetniška dela, kakor na dveh sivo rumenih pokrajinah čujemo tužno pesem slavčka, zaprtega v tržaškem vzduhu, na portretu in stolici odporno, kljubovalno moč nervoznega Tržačana:Istrana v talcih in vaškem cirkusu pa trage lije, ki so se tamkaj odigrale.

Pri kiparjih opazimo liriko, ki je globoko občutena posebno v mramorju in sicer v »ležečem aktu I.«, ki mu je glava, kot biser v školjki zasanjan in »Marjon« v svoji preprosti, ponosni lepoti, komaj vidni v prostem očesu, a globoko odprti duši, isto velja za »Nives«, čisto mladostno lepoto. Košata brada in njegove resne poteze nam pričajo, da je to delo vzklilo iz spoštovanja velika slikarja Jakopiča. Male plastike (žgane gline) vsebujejo privlačnost, veličino in čar postojnske jame od koder je umetnik doma. Kipar-grafik nam posebno v svojih rizbah obdelava prisrčne motive iz preprostega - socialnega življenja, doživetega z rahlo noto sarkastičnega nasmeška, dočim je v mladem gonarskem internirancu zajeto resno življensko doživetje. Starejši tržaški grafik nam objektivno podaja »stari most« in sledita mu dve umetnici v katerih se občuti nežna ženska roka.

Na zanimivi razstavi, ki je dosegla že v Trstu velik uspeh, si lahko nabavite bogato opremljen katalog z reprodukcijami razstavljenih del z biografskimi podatki umetnikov. Prekrasen uvod je napisal znani primorski pisatelj Bogomir Magajna.

Komisija za ugotavljanje vojnih zločinov

Podružnica za Slovensko Primorje

Na Goriški sedež, via Monache, 14/I., prihajajo neprenehoma prijave fašističnih zločinov (za telesne poškodbe, zapore, uničenje in oropanje imetja itd.), ki jih je prizadejal fašistični in Badoglijev režim civilnemu prebivalstvu.

Vsi državljani, ki so jim izvršilni italjanski organi v dobi od aneksije (priključitve k Italiji) do 8. septembra 1943 in zločinski fašizem na katerikoli način prizadejali škodo, naj jo nemudoma popišejo (naj si bo ta škoda telesna ali moralna).

Te prijave ne bodo služile samo za ugotavljanje odgovornosti in zakonite odškodnine, marveč tudi, da bomo imeli s tem popolno sliko in velik dokumentarij z dokazi o fašističnih zločinih, izvršenih na našem ozemlju v toliki meri in s takimi sistemi, da ne najdejo primera v notranjosti Italije.

Kako dolgo še?

Trgovec iz okolice nam je pokazal tiskovino, ki jo je prejel te dni in kjer še vedno stoji napisano: Unione fascista dei comercianti - ufficio distribuzione Gorizia.

Bil bi že skrajni čas, da bi slične tiskovine končale tam, kjer njih „Vodja“.

Potek naše ljudske veselice

Krasen jesenski dan je priklical veliko množico ljudi iz Gorice in okolice na našo prireditev, ki smo jo imeli v lepi Rožni dolini.

Ženski pevski zbor iz Sovodenj je zapel vrsto naših lepih pesmi ter žel obilo odobravanja. Enako posrečeno je bil podan tudi kuplet. Orkester „Grapulin“ iz Št. Petra je povezoval točke programa z igranjem slovenskih pesmi in koračnic. Pozneje se je orkester preselil na plesišče, kjer je še pozno v noč rajal mladi svet. Ustna izdaja „Soškega tednika“ je bila posebnost zase. Člani uredništva so ustno, v duhovitem slogu podajali razne članke o domačih ter splošnih dogodkih in vzbujali veliko zanimanja in smeha. Bogat srečolov, šaljiva pošta in drugo so razveseljevali zbrane Goričane prav tja do pozne ure.

Prireditelji se čutijo dolžni, da se prav toplo zahvalijo vsem darovateljem lepih daril ter vsem tovarišem in tovarišicam, ki so pripomogli, da je naša veselica tako dobro izpadla. Posebno zahvalo smo še dolžni našim odličnim tovarišicam: Štrukljevi, Marmoljevi, Marušičevi, Lebanovi, Kozmanovi Rojčevi i.d. Ob tej priliki se je nabralo tudi precejšno svoto za naš Tiskovni sklad. Vsem, naprisrčnejša hvala!

Žalostna vest

Uredništvo in uprava „Soškega tednika“ javljata vsem čitateljem in znancem, da je v 85 letu starosti umrl v Kanalu ob Soči g. JOSIP BAVDAŽ, oče našega urednika tov. Kristijana Bavdaž-a. Pokojnik je bil v celi dobi svojega življenja markantna osebnost v trgu ter povsod znan po svojem poštenju in vestnosti. Kljub svoji starosti je z veliko simpatijo zasledoval razvoj našega osvodilnega gibanja.

Uredništvo in uprava „Soškega tednika“ izrekata svojemu dragemu tovarišu prav iskreno sožalje.

ZA TISKOVNI SKLAD SOŠKEGA TEDNIKA

so darovali:

Tov. Batič Anton . .	L.	15.—
„ Mervič Leopold	„	130.—
„ Filipič Anton .	„	50.—
Tov. Stanko .	„	70.—
Družba v gostilni Pavlin, Podgora .	„	110.—
Nabrano na ljudski veselici v Rožni dolini	„	6486.—
	L.	6861.—

Skupaj do sedaj Lir 9364

Najdeno truplo

Rihemberčan Anderlič (iz Tabra) je našel 1. septembra truplo neke neznanke v bližini Grižnika (na cesti, ki pelje iz Rihemberga v Komen); ljudje so mnenja, da je ostalo to truplo še iz časov prvega čiščenja, ki so ga vprizorili Nemci ob priliki svoje ofenzive 26. septembra 1943.

Zdravnik je ugotovil, da mora biti to žensko truplo iz tiste dobe; neznanka je morala imeti od 15 do 20 let (našli so pri njej glavniček); čevlji so bili mali (vojaški-italijanski).

Kdor bi želel pojasnil se lanko obrne na KNOO Rihemberg.

O B J A V E

Od ponedeljka, dne 10. septembra t.m. dalje bo J. A. plačevala v Gorici in okolici vse efektivne račune in fakture neporavnanih dolgov, ki so jih napravile razne edinice J. A. ob času bivanja v Gorici.

Urad za delo za Goriško Okrožje naznanja, da je Zavezniška Vojaška Uprava, potem ko je zaslišala tozadevno mnenje delodajalcev in interesiranih delavcev, pooblastila razširitev razglasa št. 4, ki se nanaša na posebno doklado in nagrado osvoboditve za vse trgovske uslužbence za Goriško Okrožje pričenši s 1. 7. 1945.

Izjemo tvorijo uslužbenci javnih podjetij (hoteli restavracije, gostilne, kavarne in bari) za katere se pooblašča plačilo osvoboditvene nagrade, kakor je predvideno v razglasu št. 4, medtem ko se bo naknadno poročalo o podelitvi posebne doklade.

Se obvešča brez izjeme vse brezposelne delavce in uradnike da se prijavijo pri uradu za zaposlitev A. M. G. za Goriško Okrožje.

Urad za zaposlitev ima svoj sedež na Trgu Crispi št. 9 - I. nad. in posluje od 9 - 11^{30} ter 14^{30} - 16^{30}.

G L A S B A

Kdor ima veselje za učenje kakega instrumenta (klavirja, violine, orgel, pihal in trobil, harmonike) ali petja, naj se zglasi pri glasbenemu referentu, Ljudski dom, II. nadstr. med 9 - 12 uro.

Pevskim zborom

Na glasbenem oddelku pri Prosv. odseku Goriškega Oktožja (Ljudski dom II nadstr.) dobite tele pismi: a) za mešan zbor: 1. E. Adanič: „Nocoj se mi je sanjalo,“ 2. „Soči“, narodna, 3. „Naglo puške“ in „Le vkup uboga gmajna“, 4. „Žrtvam“, 5. Pozdrav; b) za moški zbor: 1. „Na juriš!“, 2. „Naprej!“ 3. Zajc: „Slava delu.“ Cena izvodu je 1 liro, razen pesmi „Naprej!“ ki stane 3 lire; c) za mladinski zbor: „Hej Slovani:“in „Bratje le k soncu“. . . , izvod 2 liri.

IZGUBILA SE JE

Trebec Viktorija iz Skopega (Komen) je pred enim mesecem izginila neznano kam. Zdi se, da je odšla čez Štanjel proti Gorici. Stara je 38 let, srednje postave, brez zob, na rami ima brazgotino. Sporočite: družini Trebec, Skopo št. 2.

Vipavska dolina se prebuja

Po velikih krivicah, ki so nam jih skozi več kot petindvajset let prizadejali na kulturno - prosvetnem polju fašistični okupatorji, si danes naša prelepa Vipavska dolina postavlja sigurne temelje za dvig ljudske kulture in prosvete.

Pretekli teden so vasi Osek - Vitovlje ustanovile prosvetno društvo, ki nosi ime velikega primorskega pesnika »Simona Gregorčiča«. Društvo ki ima na vodstvu najboljše elemente, hoče postati eno izmed prvih na Vipavskem.

V Šent Vidu pri Vipavi so novoustanovljeno društvo posvetili spominu in imenu narodnega heroja »Janka Premrla - Vojka«, ki se je tam rodil.

Gnile razmere v športnem vodstvu v Gorici

Fašizem je iz športa ustvaril samo sredstvo za svojo propagando in dobičkarsko podjetje za nekatere, ki so ga vodili. Šport je takrat lahko gojil samo tisti, ki je bil vpisan v fašistično stranko. Veliki večini Slovencev je bil vstop v športna društva onemogočen.

Po osvoboditvi so se proti nezdravim razmeram v športnem vodstvu že dvignili goriški športniki in zahtevali, da se odpravi profesionalizem iz športa in da se da širokim ljudskim množicam možnost udejstvovanja v različnih športih brez ozira na njihovo narodnost ali politično pripadnost. Vendar so bile vse pritožbe zavezniškim vojaškim oblastem brez uspeha in je ostalo še vedno staro fašistično vodstvo, ki dobiva še sedaj direktive iz Italije.

Tako misli sedaj „Pro Gorizia“ sodelovati v nogometnem turnirju za prvenstvo Italije. Še sedaj se ni mogla gospoda, ki vodi ta klub, uživeti v dejstvo, da danes ni več tu Italija. Deluje pa še vedno naprej po starih metodah.

Sedaj na pr. prodajajo najboljše igralce v Trst in celo v tujino v Milan. Ne ozirajo se na to, da bo s tem nogometno moštvo „Pro Gorizia“ izgubilo svojo moč, ki leži prav v sedanji strukturi moštva, ampak jim je glavni cilj samo osebni dobiček.

Zvedeli smo tudi, da se je znani nogometni strokovnjak klubu „Pro Gorizia“ uprl nameri, da bi klub sodeloval na turnirju z nogometno prvenstvo Italije. Vodstvo kluba ga je zato po znanih fašističnih metodah enostavno odstranilo iz kluba.

Goriški športniki in vsi prijatelji pravega športa se z ogorčenjem sprašujejo: Kako dolgo bo še ostalo vodstvo goriškega športa v rokah takih ljudi?

POIZVEDBE

Kdo ve kaj o Marinič Ferdinandu iz Kojskega, roj. 24. 5. 1910; okupator ga je ujel v Dutovljah; dne 8. 12. 1944 odpeljan v Nemčijo. Poročila prosi Marinič Angela, Kojsko 104.

Avtobusno Podjetje Ing. F. Ribi & C.

prične s pondeljkom 3. septembra na progi

GORICA - VIDEM

s sledečim voznim redom:

Odhod iz Gorice ob 6^{30}, 12 in 16 uri
„ iz Vidma ob 8, 13^{30} in 17^{30} „
Prihod v Gorico ob 9, 14^{30} in 18^{30} „
„ v Videm ob 7^{30}, 13 in 17 „

Avtobusna proga

Gorica - Bovec in Gorica Sv. Lucija (Kozarršče)

Odhod iz Gorice proti Sv. Luciji ob 6^{30}, in 15^{30} - odhod iz Gorice proti Bovcu ob 15^{30}

SPOMIN PADLEMU BORCU

Dne 5. septembra t.l. je bila prva obletnica smrti partizana-garibaldinca, geom. Walter Della Longa, ki je padel junaške smrti v boju z Nemci.

V nedeljo 9. septembra bo prenos zemeljskih ostankov iz Moimacco na pokopališče v Basiljano (Videm), kjer bodo položeni v družinsko grobnico.

Iz Gorice bodo vozili avtobusi in sicer brezplačno. Odhod ob 6^{30} zjutraj.

Ob smrti tovariša

ŠULIGOJ CIRIL-A

borca III. bataljona O.J.A. izreka Štab Odreda Jug. Armade za Slovensko Primorje, Trst in Istro njegovi družini iskreno sožalje.

SLAVA MU!

Štab O. J. A. za Slov. Primorje
Trst in Istro.

Po nesrečnem slučaju je preminul

ŠULIGOJ CIRIL

borec I. Čete, III. bataljona O.J.A.

Vsi borci, podoficirji izrekajo njegovi družini iskreno sožalje.

SLAVA MU!

Štab. III. bataljona O. j. A.

IZHAJA ENKRAT NA TEDEN — Urednik: J. KRISTIJAN BAVDAŽ — Za list odgovarja: ALOJZ BUDIN — Uredništvo in uprava: GORICA, Corso V. E. III., št.5/I. - Tel. 377 — Izdaja lista je odobrena od A. I. S Tisk KATOLIŠKE TISKARNE v Gorici

Nadaljevanje 3. strani.

življenje pravilno razvijalo, da bodo z našo pomočjo in našim nadzorstvom odbori prav delali.

Izgovor — odbor je slab, ta ali oni odbornik ni dober — ni opravičilo za vaščane. nasprotno, je obtožba.

V dobri vasi je lahko nekdo le toliko časa odbornik, dokler svoje delo dobro vrši, dokler so volilci z njim zadovoljni. Zato se pa borimo proti starim sistemom protiljudske oblasti, zato pa ne priznavamo odloka št. 11, ker nočemo, da nam bo kdorkoli postavljal oblast, ki bo oblast tako dolgo, dokler se bo zljubilo onemu, ki jo je postavil, ne glede na to, ali smo mi, to je oni, nad komur naj vlada taka oblast, zadovoljni ali ne.

Mi vemo, kaj hočemo: hočemo si sami vladati, hočemo sami odločati o našem življenju. Moramo pa se tega še marsikdaj učiti. Utrditi moramo predvsem naš čut odgovornosti do naše ljudske oblasti, do naše skupnosti.

M. ILJIN: 9

Ustvarjanje rastlin

(Iz Knjige „Priroda in ljudje“)

O ljudeh, ki so se rodili prezgodaj

„Njegova soba je vsa natrpana z raznimi zaboji in polna debelih knjig, ki so bile tiskane z meni neznanimi posvetnimi črkami; povsod so stale stekleničke z raznobarvnimi tekočinami, koščki bakra in železa ter paličice svinca. Od jutra do večera je v rdečkastem usnjatem jopiču, v sivih kockastih hlačah, ves pomazan z raznimi neprijetno dišečimi barvami, skuštran in neroden talil svinec, spajal razne bakrene koščke, nekaj tehtal na majhni tehtnici, renčal, hitro pihal na prste, kadar si jih je opekel, stopal spotikajoč se k risbam na steni, si najprej obrisal naočnike, na to pa vohal risbe skoraj dotikaje se papirja s tankim, ravnim, čudno belim nosom. Včasih se je nenadoma ustavil sredi sobe ali pri oknu in stal dolgo časa z zaprtimi očmi in z dvignjenim obrazom molčeč in nepremičen.

Plezal sem na streho skednja in ga opazoval čez dvorišče skozi odprto okno. Videl sem modri plamen špiritne svetilke na mizi in njegovo temno postavo, videl sem ga kako je sedel in nekaj pisal v oguljen zvezek; naočniki so se lesketali hladno in modrikasto kakor koščka ledu. Po cele ure so me čarovniški posli tega človeka prilepljali na streho in razžigali mojo radovednost do bolečine!“

Tako pripoveduje Gorki v knjigi „Otroška leta“ o najemniku, ki je stanoval nekoč v hiši njegovega deda.

Najemnika niso marali, čeprav ni nikomur prizadejal zla. Babica je pravila, da je „coprnik“, ded pa ga je obsojal, da je „bogu sovražen in ljudem nevaren“. Vsi so se ga ogibali. „Bog ve, kakšen človek je“, je govorila babica.

Ded je godrnjal: „Sobo kvari, pod je prežgal, tapete pomazal in raztrgale.

Zadeva se je končala tako, da so najemnika spodili.

V prejšnji Rusiji ni bilo malo takih ljudi, ki so bili „vsem tuji“.

Tako je na primer živel v leseni predmestni hišici gubernijskega mesta Kaluge naglušen gimnazijski profesor. Daleč čez polnoč je bilo njegovo okno v pritličju razsvetljeno. Tam je sedel in delal — a ni sedel nad šolskimi zvezki, ampak nad risbami in računi, bavil se je z iznajdbami.

S kakšnimi izumi se je bavil gimnazijski profesor?

S čudnimi rečmi, ki iznajditelja ne obogatijo.

Iznajti je hotel vlak, ki bi tekel z izredno hitrostjo brez tirov — v času, ko so se poleg njega po kaluških ulicah pogrezali vozovi v blatu in si lomili kolesa v luknjah na cestah.

Iznajti je hotel popolnoma kovinski zrakoplov za tisoč potnikov — v času, ko bi celó navaden tranvaj v Kalugi ogledovali kot čudež.

Izračunaval je raketo za potovanje med planeti — v času, ko je poročalo časopisje o dvigu preprostega zračnega balona „v navzočnosti številnega občinstva“ kakor o posebno znamenitem dogodku.

A profesor se ni bavil samo z izumi. Pisal je tudi knjige.

Pisal je o tem, da „bo treba zemljo in druge planete spraviti v red“,

Pisal je, da „je zemlja pustinja“ in da bo šele tedaj nehala biti pustinja, ko „bo človek gospodaril nad kopnino, nad morjem, nad zrakom, nad vremenom, nad rastlinami in nad samim seboj“.

Celo ljudje, ki so mu bili najbližji, so ga imeli za človeka, ki „se ni rodil o pravem času, ampak prezgodaj“. Njegove rokopise so v uredništvih izgubljali, njegove risbe so neproučene odlagali v arhive, njegove načrte so tehnične družbe zavračale.

Sam je izdajal svoje knjige.

Na vsaki knjigi je napisano „Samozaložba“ in natisnjen avtorjev naslov v francoščini in ruščini: Russie, Kalouga. Tziolkovsky. — Rusija. Kaluga. Cjolkovski.

Ta naslov je bil namenjen prijateljem in somišljenikom, ki se morda najdejo kje na svetu.